

Nr 34.

Ankom till riksdagens kansli den 8 maj 1942 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om åtgärder till främjande av den svenska ullproduktionen.

(2:a avd.)

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 57, av friherre *Beck-Friis* har hemställts, att riksdagen måtte

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för ökad avsättning av fårkött inom slaktdjursregleringens ram,

dels besluta, att riksdagen för sin del medger Kungl. Maj:t rätt att fastställa lämpligt utformat garantipris å otvättad svensk fårull under en tid av fem år,

dels ock för sin del besluta inrättandet av en fåravelslånefond samt för dennas verksamhet för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av kronor 3,000,000.

I fråga om de skäl, som anförts till stöd för dessa framställningar, får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtanden av lantbruksstyrelsen, statens livsmedelskommission och statens industrikommission.

Tidigare åtgärder i motionens syfte m. m.

Frågan om åtgärder till befrämjande av landets fåravel har tidigare varit föremål för utredning och förslag. Den 12 juni 1940 anbefalldes Kungl. Maj:t statens industrikommission att bland annat inkomma med förslag till de statliga åtgärder, som kunde visa sig erforderliga även under normala förhållanden för beredande av tryggad avsättning av inhemsk ull. Sedan industrikommissionen tillsatt en kommitté, den s. k. ullproduktionsutredningen, för utredning av berörda spörsmål samt denna den 14 mars 1941 avlämnat betänkande med förslag till vissa åtgärder för befrämjande av en ökad inhemsk produktion av ull, överlämnade industrikommissionen nämnda betänkande med eget utlåtande den 5 maj 1941 till Kungl. Maj:t.

Ullproduktionsutredningens förslag kan sammanfattas på följande sätt.

I fråga om fårkött förordades en anpassning av de prisreglerande åtgärderna inom slaktdjursregleringens ram. Sålunda borde eftersträvas ett pris på lammkött, motsvarande 2 gånger priset på kött av kor klass I och II. Det

ta innebar någon höjning av den tidigare rådande prisrelationen, vilken år 1935 uppgick till 1.46 men år 1940 hade stigit till 1.77. Den angivna relationen föreslogs vid behov säkerställd genom konsumentpropaganda samt infrysning av höstens överskott på uppslaktat fårkött. Därjämte borde, om så vid fred visade sig vara erforderligt, importen av fårkött underkastas en strängare reglering.

Ifråga om ull föreslogs en garanti av priset, närmast under fem år, till minst 25 gånger det genomsnittliga avräkningspriset för all till mejerierna levererad mjölk. Denna prisrelation, som utgjort lägst 12.4 år 1936, hade vid tiden för utredningens verkställande redan stigit till angivna 25.0. Priset, som skulle gälla till producenten, borde fastställas två gånger om året, nämligen dels för säsongen februari—juli och dels för säsongen augusti—januari. Därvid skulle tillämpas betalning efter kvalitet, bl. a. i syfte att reglera produktionen av de olika ulltyperna, så att behovet härav bleve tillgodosett på ett jämväl för det allmänna lämpligt sätt. Garantien måste avse genomsnittspriset å all ull, vilket torde bliva liktydigt med vad utredningen föreslagit skola utgöra ull av klass II.

Kostnaderna för prisgarantiens upprätthållande föreslogs, liksom numera sker för upprätthållandet av övriga prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, skola anvisas över budgeten, där för ändamålet speciella inkomster jämväl borde bliva redovisade. Med hänsyn till att prisgarantien icke omedelbart väntades medföra några nämnvärda kostnader för det allmänna, ifrågasatte utredningen, om icke behovet av att anskaffa särskilda statsinkomster för ändamålet borde prövas först sedan man fått större möjligheter att överblicka det statsfinansiella läget.

Säkerhet för att all salubjuden svensk ull skulle finna avsättning till de garanterade priserna borde åstadkommas genom ett avtal med viss fabrikanförening angående skyldighet att verkställa de nödvändiga uppköpen.

I övrigt framlade utredningen förslag bl. a. om större medelsanvisning till forsknings- och försöksverksamhet angående fårens avel och utfodring, om en utvidgad verksamhet för med statsmedel understödda fårsambetesföreningar, om inrättande av en lånefond för inköp av avelsfår, iordningställande av stängsel för får samt andra åtgärder till upprättande eller utvidgande av fårskötsel å härför lämpade egendomar samt om ytterligare utredning rörande ett obligatoriskt försäkringsskydd mot av hundar orsakade skador å får.

I sitt förenämnda utlåtande den 5 maj 1941 ställde sig industrikommissionen avvisande till de av ullproduktionsutredningen framförda förslagen och anförde i huvudsak följande:

Ett i nuvarande tid erbjudet stöd åt fåraveln kunde icke tillmätas någon vikt ur industriell beredskapssynpunkt annat än med avseende på en eventuell framtida avspärrningskris. Kommissionen måste därför betrakta de av utredningen framlagda förslagen såsom åsyftande en beredskap på lång sikt. Under sådana förhållanden syntes böra sättas i fråga, om det i nuvarande läge överhuvud kunde vara lämpligt att taga ställning till framkomna förslag om en utökning av den inhemska ullproduktionen eller om icke därmed

kunde anstå till den senare tidpunkt, då en prövning av beredskapsåtgärder på råvaruområdet kunde komma att företagas med ledning av de under nuvarande kris vunna erfarenheterna och då därjämte säkrare hållpunkter föreläge för bedömande av stödbehovet under fredstid för ullproduktionens främjande. Vid en sådan prövning torde böra dryftas kostnaderna för och lämpligheten i övrigt av en ökad industriell lagerhållning av ull såsom ett alternativ eller ett komplement till en ökad ullproduktion.

Därest efter nuvarande avspärrningskris en återgång komme att ske till prisförhållanden likartade med dem som rådde under de närmaste förkrigsåren, syntes uppenbart, att den åsyftade beredskapen på ullförsörjningsområdet borde grundas på en ökad lagerhållning hellre än på en med stödåtgärder av ifrågasatta slag vunnen ökning av den inhemska produktionen.

Kommissionen, som ansåge sig böra bedöma föreliggande spörsmål allena med hänsyn till dess sammanhang med beredskapen i fråga om landets ullförsörjning, kunde ur dessa synpunkter icke tillstyrka, att de i betänkandet innehållna förslagen till åtgärder för främjande av en inhemsk ullproduktion i dåvarande läge komme till utförande.

Från beslutet var industrikommissionens vice ordförande skiljaktig och yrkade med vissa undantag bifall till förslagen.

Ullproduktionsutredningens betänkande har varit utremitterat till ett stort antal myndigheter och sammanslutningar. I övrigt ha de i betänkandet framlagda förslagen icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I avseende å vad som anförts i de av Kungl. Maj:t infordrade utlåtandena över betänkandet må här intagas följande:

Statskontoret delade den uppfattning, varåt industrikommissionen givit uttryckt, och avstyrkte för den skull, att åtgärder vidtoges för genomförande av de förslag, som framlagts av utredningen.

Lantbruksstyrelsen tillstyrkte förslaget med vissa modifikationer bland annat ifråga om prisrelationerna mellan ull och mjölk, respektive mellan lammkött och nötkött.

Livsmedelskommissionen kunde icke biträda industrikommissionens uppfattning att lägga ganska ensidiga ekonomiska synpunkter på spörsmålet om stöd åt fårskötseln och uttalade den uppfattningen, att fårskötseln borde stödjas genom statligt ingripande. Garantipriset för ull borde enligt livsmedelskommissionen dock icke överstiga 20 gånger mjölkpriset. Enligt kommissionens mening syntes fårskötseln icke ha några större möjligheter att även med de föreslagna stödåtgärderna hävda sig såsom fristående näringsgren, men såsom en integrerad del i jordbruksdriften vore den av betydelse genom att tillföra jordbrukarna en extra inkomst av sådant foder, som i allmänhet icke kunde nyttiggöras av övriga husdjur.

Hushållningssällskapens ombud, som icke kunde ansluta sig till industrikommissionens uppfattning, biträdde i stället den mening, som framförts av kommissionens vice ordförande. Enligt ombudens uppfattning hade under nuvarande kris- och avspärrningstider fåraveln fått en allt större betydelse särskilt med hänsyn till landets försörjning med ull.

Textilrådet ansåg, efter hörande av *Svenska ylleindustri-föreningen*, att det vore alltför vanskligt att för landets försörjning med yllevaror uteslutande lita till en upplagring av importerad ull. Därför krävdes jämväl tillgång till inom landet producerad ull, med vilken de vid början av en avspärrningsperiod inom landet befintliga lagren kunde kontinuerligt kompletteras och förnyas. Därest en sådan möjlighet icke föreläge, skulle erfordras en upplagring av så stora kvantiteter importerad ull, att lagringskostnaderna säkerligen

komme att mångdubbelt överstiga de kostnader av, såsom man hade anledning att förvänta, mera tillfällig natur, som offrades på åstadkommande av en ökad fårhållning inom landet. Textilrådet tillstyrkte därför, att de av ullproduktionsutredningen framlagda förslagen till befrämjande av en inhemsk ullproduktion snarast möjligt genomfördes.

Kommerskollegium vitsordade, efter hörande av *statens hemslöjdsråd*, behovet av ökat stöd åt landets fåravel och tillstyrkte vidtagandet av åtgärder av i huvudsak den innebörd och omfattning, som ullproduktionsutredningen förordat, dock med iakttagande bland annat av att prisgarantien för den svenska ullen borde sättas avsevärt lägre än vad utredningen föreslagit. Kollegium utgick härvid från att, i den mån den inhemska ullproduktionen ej kunde genom de angivna subventionsåtgärderna och på andra vägar stimuleras, man bleve hänvisad till att delvis genom upplagring av utländsk ull sörja för beredskapen. Då kollegium icke ansåge sig böra förorda längre gående åtgärder, hade kollegium uppmärksammat bland annat, att en ökning av landets fårbestånd till den nivå, som ur självförsörjningssynpunkt betecknas såsom önskvärd, beräknades taga så lång tid i anspråk, att den icke kunde förväntas få betydelse under nuvarande avspärrningskris.

Frågan om åtgärder till stödjande av den svenska ullproduktionen har tidigare varit föremål för behandling i riksdagen.

I två vid 1941 års riksdag väckta likalydande *motioner*, I: 118 och II: 162, hemställdes sålunda, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning angående lämpliga åtgärder för en snabb uppökning av landets fårstam.

Jordbruksutskottet, till vilket motionerna hänvisats, avstyrkte bifall till desamma under hänvisning till den utredning som företagits av ullproduktionsutredningen. Utskottets förslag bifölls av riksdagen.

Vid innevarande års riksdag har vidare *motionären* till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framställt följande *fråga*: »Kan man emotse åtgärder från herr statsrådets sida i enlighet med den s. k. ullproduktionsutredningens förslag eller har herr statsrådet för avsikt att på annat sätt stödja den svenska fåraveln?» Frågan besvarades av *statsrådet Pehrsson-Bramstorp* vid första kammarens sammanträde den 21 januari 1942 på följande sätt:

»En ökning av landets fårbestånd till önskvärd storlek kräver mycket lång tid, då knappheten på befintligt avelsmaterial begränsar tillväxtmöjligheterna. Åtgärder i syfte att åstadkomma en dylik ökning torde därför icke kunna få någon större betydelse under nuvarande krisläge. Vad beträffar det ekonomiska läget för närvarande för fårskötelsen, behövs tydligen icke något stöd för att göra densamma löande i jämförelse med andra produktionsgrenar inom jordbruket. En annan sak är att stödjande åtgärder kunna bli erforderliga vid övergången från krigs- till fredstillstånd. Frågan om stödåtgärder i detta avseende är därför under övervägande.»

Yttrandena.

Lantbruksstyrelsen åberopar vad styrelsen anfört i sitt utlåtande över ullproduktionsutredningens betänkande. Någon anledning till ändring av styrelsens ståndpunktstagande förefunnes icke.

Jämväl *statens livsmedelskommission* åberopar innehållet i sitt över ullproduktionsutredningens betänkande avgivna utlåtande.

Statens industrikommission har uttalat, att kommissionen ej funnit skäl att frångå sin i utlåtandet över ullproduktionsutredningens betänkande tillkännagivna ståndpunkt.

I övrigt har industrikommissionen anfört i huvudsak följande:

Vid den förnyade prövning av ärendet, som industrikommissionen nu företagit i anledning av förevarande motion, har kommissionen till en början ansett sig böra bemöta motionärens påstående, att den nu genomförda textilransoneringen bure ett påtagligt vittnesbörd om att i nuvarande läge landets försörjning med ull vore långt ifrån tillfredsställande. Utan att vilja ingå på en redogörelse för försörjningsläget med avseende på ull önskar kommissionen framhålla, att ullförsörjningen för närvarande vållar vida mindre bekymmer än försörjningen med flertalet övriga spånadsämnen, ett förhållande som vid textilransoneringen tagit sig uttryck bland annat däri, att yllevorar (utom ullgarn och yllestumpor) kunna inköpas på klädkortens samtliga kuponger.

Industrikommissionen, som allt fortfarande anser sig böra bedöma föreliggande ärende uteslutande med hänsyn till dess sammanhang med beredskapen i fråga om landets ullförsörjning, har icke funnit, att de föreslagna stödåtgärderna kunna påverka försörjningsläget i avseende på ull annat än möjligen på mycket lång sikt. En utökning av landets fårstam till den storlek, som svarar mot en nödtorftig ullförsörjning, vilken av ullproduktionskommittén uppskattats till 1,900 ton (tvättad vikt) årligen, skulle komma att kräva en tid av minst 10 men troligen ända till 15 år. I verkligheten är detta nödvändighetsbehov alltför knappt beräknat. För en utökning av fårstammen till den storlek, som svarar mot ullbehovet enligt nu tillämpad ransoneringsplan, skulle krävas en uppbyggnadstid av omkring 20 år.

Dessa beräkningar grunda sig på antagandet, att den praktiskt uppnåeliga ökningstakten hos fårstammen utgör 10 procent årligen. Även om en hastigare tillväxt vore möjlig under de första åren, skulle inflytandet därav på den nuvarande ullförsörjningen bliva tämligen litet. Produktionen av svensk ull under år 1941 kan med tämligen stor säkerhet uppskattas till omkring 400 ton (tvättad vikt), varav omkring 300 ton levererats till industrien. En ökning med 20 procent, därest en så stor ökning varit möjlig under år 1942, skulle följaktligen betytt en merproduktion av högst 80 ton svenskull, en kvantitet, som är skäligen obetydlig redan i förhållande till det av ullproduktionskommittén beräknade nödvändighetsbehovet och än mindre i förhållande till den ullkvantitet, som ingår i nu tillämpade ransoneringsplan.

Det synes kommissionen osannolikt, att en utveckling på så lång sikt, som det här är fråga om, skulle kunna tryggas genom prisgarantibestämmelser, gällande allenast under en femårsperiod. Därest fårstammen skall utökas till en storlek, som svarar mot en nödtorftig ullförsörjning under en avspärrning, torde stödåtgärder komma att erfordras under hela uppbyggnadsperioden. De sammanlagda kostnaderna kunna härigenom komma att uppgå till högst betydande belopp.

Kommissionen kan sålunda icke dela den av textilrådet uttalade meningen, att en krisförsörjning, som huvudsakligen baseras på lagring av importerad ull, skulle komma att draga kostnader, som mångdubbelt överstege de »tillfälliga» kostnader, vilka måste nedläggas för åstadkommande av en ökad fårhållning inom landet. Vid en jämförelse av kostnaderna för lagrings- och prisgarantialternativen måste man dessutom, vilket även kommerskollegium framhållit i sitt yttrande, räkna med en viss ofrånkomlig lagring av importull under den tid som åtgår innan den inhemska ullproduktionen

nått krisförsörjningsnivån. Jämförelsen måste alltså avse, å ena sidan, kostnaderna för ifrågavarande produktionsökning och, å andra sidan, kostnaderna för den lagring, som betingas av att produktionsökningen uteblivit eller måhända förbytt i en produktionsminskning. En dylik jämförande undersökning har av kommissionen verkställtts och återfinnes i kommissionens underdåniga skrivelse den 5 maj 1941. Kommissionen har av undersökningen kunnat draga slutsatsen, att enbart de av ullproduktionsutredningen ifrågasatta direkta statsbidragen (de sannolikt mångdubbelt större kostnaderna för ett eventuellt stödande av ullpriset sålunda ej häri inräknade) under en femårsperiod tillsammans med räntan å fåravelslånefonden komme att uppgå till belopp av ungefär samma storleksordning som kostnaderna för den mot den åsyftade produktionsökningen ekvivalenta lagerhållningen.

Såsom ullproduktionsutredningen anfört, hade fårstammen successivt minskats med omkring 5 procent årligen under senaste mellankrigsperiod. Det stigande priset på svenskull hade emellertid under år 1940 åstadkommit en minskning i nedslaktningen. Den 1 januari 1941 nåddes ett sådant pris för svenskullen, att detta utgjorde 25 gånger mjölkpriset. Härmed hade den av utredningen såsom önskvärd betecknade prisrelationen uppnåtts. Det oaktat har under senare delen av år 1941 nedslaktningen av får och lamm ånyo ökats.

Av de uppgifter angående nedslaktningen, som livsmedelskommissionen ställt till industrikommissionens förfogande, framgår, att tillförseln av får och lamm till föreningar, anslutna till Sveriges slakteriförbund, under året 1938 utgjorde 90,619 stycken och under året 1939 91,109 stycken. Årssiffran för 1940 stannade däremot vid endast 68,585 stycken. Under året 1941 höll sig nedslaktningen vid 1940 års nivå ända till början av september månad, då den hastigt ökades, varigenom årssiffran kom att stiga till 82,974 stycken. Än tydligare skönjes detta förlopp, om jämförelsen avser antalet slaktade får och lamm under månaderna september—december under respektive år. Detta antal utgjorde

sept.—dec.	1938	54,264	stycken
»	»	1939	51,747 »
»	»	1940	43,555 »
»	»	1941	57,759 » .

Såframt dessa uppgifter kunna antagas giva en representativ bild av fårslakten i dess helhet, är det tydligt, att det höga priset på svenskull under 1941 icke förmått hindra verkningarna av den felslagna foderskörden samma år. Huruvida nedslaktningen skulle blivit avsevärt mindre, därest fårägarna under år 1941 kommit i åtnjutande av en femårig prisgaranti för ullen, undandraget sig kommissionens bedömande.

Industrikommissionen har, såsom ovan anförts, ansett sig böra bedöma förevarande ärende uteslutande med hänsyn till dess samband med frågan om landets ullförsörjning under en avspärrning. Kommissionen har sålunda icke ingått på ett bedömande av det av bland annat livsmedelskommissionen berörda spörsmålet om fårskötselns önskvärdhet såsom en integrerande del av jordbruksdriften. Härutinnan vill kommissionen endast framhålla, att då en ökning av fårstammen även i gynnsammaste fall tager allt för lång tid för att få betydelse i nuvarande läge och då därjämte foderbristen för närvarande torde hindra även en begränsad ökning av fårstammen, skäl saknas att genom ett ståndpunktstagande nu föregripa den översyn och samordning av stödåtgärderna på jordbruksområdet, som behöddes redan före kriget och som torde bli nödvändig, sedan normala förhållanden återinträtt.

Industrikommissionens vice ordförande har anmält *skiljaktig mening* och anfört följande:

I likhet med kommissionens majoritet anser jag, att — till följd av den nuvarande fårstammens ringa storlek — åtgärder för fårskötselns stödjande icke kunna bli av någon egentlig betydelse för landets ullförsörjning under den tidsperiod, för vilken försörjningen med textilråvaror planeras.

I min reservation med anledning av kommissionens beslut den 5 maj 1941 har jag närmare utvecklat de skäl, som tala för att genom lämpliga stödåtgärder befordra en rationalisering av fårskötselns samt därigenom möjliggöra en framtida uppbyggnad av en så stor fårstam, att en väsentlig del av landets minimibehov av ull kunde tryggas genom inhemsk produktion.

Den höjning av prisläget för fårskötselns produkter, som blev en följd av avspärrningen, resulterade i en märkbar minskning i nedslaktningen år 1939, vilken minskning var ännu mera framträdande under år 1940. Under år 1941 inträdde emellertid åter en ökning av nedslaktningen. Även om det gjorts gällande, att denna utveckling varit en följd av det väntade men uteblivna stödet åt fårskötselns, torde väl den egentliga orsaken hava varit den svåra foderbrist, som samtidigt förorsakade en stark decimering även av nötkreatursbeståndet. Ett direkt avslag på den nu föreliggande motionen och ett uppskjutande av frågans avgörande tills normala förhållanden åter inträtt, skulle emellertid under innevarande år säkerligen komma att leda till en ännu starkare minskning av fårstammen, varigenom denna skulle komma att minska till den grad, att ett uppbringande av stammen i framtiden till den av mig förordade storleken skulle taga oskäligt lång tid i anspråk, särskilt som en del värdefullt avelsmaterial kan befaras gå förlorat.

Kommissionens majoritet anser, att skäl saknas för att genom ett ståndpunktstagande nu föregripa den översyn och samordning av stödåtgärderna på jordbruksområdet, som torde bli nödvändig, sedan normala förhållanden återinträtt. Denna uppfattning kan jag ej biträda, och jag anser icke, att denna översyn hindras därför att ett principbeslut nu träffas, innebärande att fårskötselns skall komma i åtnjutande av ett stöd, som inom jordbruksregleringens ram jämställde den med övriga jordbruksgrenar. Ett sådant principbeslut skulle emellertid skänka viss trygghet åt näringsgrenen och därigenom uppmuntra till lämpliga rationaliseringsåtgärder. I nuvarande avspärrningsläge kommer dock ett beslut om prisstödjande åtgärder icke att innebära någon utgift för statsverket.

Såsom framgår av de över ullproduktionsutredningens betänkande avgivna utlåtandena ha de i nämnda betänkande framlagda förslagen i vissa delar tillstyrkts av åtskilliga av de hörda myndigheterna, medan andra ställt sig avvisande till desamma. Vissa av utredningen föreslagna ändringar i bestämmelserna rörande statsbidrag till fåravelns befrämjande ha varit föremål för behandling i årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln.

Utskottet.

Av den förut lämnade redogörelsen framgår att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i ett svar å en av motionären tidigare i första kamraren framställd fråga i ämnet anfört i huvudsak, att en ökning av landets fårstam med hänsyn till knappheten på avelsmaterial skulle taga avsevärd tid i anspråk och att därför åtgärder i syfte att åstadkomma en dylik ökning icke kunna få någon större betydelse under nuvarande krisläge, men att stödjande åtgärder kunna bli erforderliga vid övergången från krigs- till fredstillstånd, varför frågan om dylika åtgärder vore under övervägande.

De i motionen framställda yrkandena hänföra sig till vissa i statsverkspropositionen icke berörda delar av ullproduktionsutredningens förslag.

I anslutning till vad som anföres i motionen anser utskottet, att jämväl under nuvarande förhållanden åtskilliga åtgärder kunna övervägas till främjande av en ökad fårhållning å sådana orter, där förhållandena i fråga om bete och övriga på frågan inverkan omständigheter lämpa sig härför. Utan att vilja fatta ståndpunkt till de särskilda i motionen framställda yrkandena finner utskottet därför, att frågan om dylika åtgärder bör tagas under övervägande redan nu.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen I: 57 må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande åtgärder till stödjande av fårskötseln inom landet.

Stockholm den 8 maj 1942.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Närvarande: se utlåtande nr 31.
